

9. Magyarország középtávú makrogazdasági teljesítménye régiós összehasonlításban

Oblath Gábor – Palócz Éva

1. Bevezetés¹

Írásunk Magyarország makrogazdasági teljesítményét és egyensúlyi mutatóit vizsgálja nemzetközi összehasonlításban a 2020 és 2023 közötti időszakban, arra is kitérve, hogy az elmúlt években milyen változások történtek a 2010-es évek folyamataihoz viszonyítva.²

A közelmúlt sajátosságainak azonosítását megnehezíti, hogy a 2020-as éveket szokatlan mértékű makrogazdasági instabilitás jellemezte, amelyhez a jelentős állami túlköltekezés, valamint a költségvetési folyamatok rendszeres félretervezése és kiszámíthatatlansága is számottevően hozzájárult. Az időszak első évére a Covid-járványhoz köthető visszaesés, 2021-re a növekedés visszapattanása, 2022-re a cserearányomlásra ráerősítő választási költekezés okozta jelentős külső egyensúlyromlás és az infláció felpörgése, 2023-ra pedig a belföldi felhasználás brutális csökkenése miatt bekövetkezett gazdasági visszaesés, valamint a külső egyensúly ezt kísérő, példátlan mértékű korrekciója nyomta rá a bélyegét. A magyar gazdaság instabilitása több negatív európai rekord (a legmagasabb infláció, a legnagyobb relatív állami kamatkiadás, és a belföldi kereslet legsúlyosabb visszaesése 2023-ban) elérésében nyilvánult meg, következménye pedig a gazdaság 2024-ben remélt élénkülésének elmaradása lett.

A kilengések ellenére is azonosítható néhány változás a 2010-es éveket jellemző folyamatokhoz viszonyítva. (1) Nem folytatódott a magyar gazdaság termelékenységének lemaradása; (2) csillapult a 2010-es években tapasztalt „beruházási düh”, amely különösen a kormányzati beruházások aránytalan növekedésében mutatkozott meg; (3) a fogyasztás relatív változásában is korrekció történt: a GDP-hez viszonyítva kissé gyorsult a fogyasztás emelkedése.

Áttekintésünk egy felkapott hírből indul ki: „Románia 2023-ban lehagyta Magyarországot”. Azért indítunk ezzel a témával, mert ez jó példát kínál annak

¹ Oblath Gábor hozzájárulását a tanulmány alapját képező kutatáshoz az NKFI Hivatal 14341. számú projektje támogatta.

² Tanulmányunk a 2024. szeptemberig rendelkezésre állt adatokra támaszkodik.

bemutatására, hogy a helyükön kell kezelni a vásárlóerő-paritáson (*purchasing power parity*, PPP) mért relatív mutatószámokat (közöttük az egy főre jutó GDP-t), amelyeknek egyes évek közötti különbségei nem feltétlenül tükrözik a relatív volumenek változását. Ezt követően először keresztmetszetben, PPP-n mért adatok alapján, majd volumenindexekre támaszkodva nyújtunk áttekintést a 2010-es évtizedet és az elmúlt éveket jellemző makrogazdasági fejlemények néhány fontos metszetéről egyrészt regionális, másrészt szélesebb európai összehasonlításban. Ezután áttekintjük azokat a folyamatokat, amelyek a hazai gazdaság nagyfokú makrogazdasági instabilitásához vezettek az elmúlt években, és bemutatjuk az instabilitás megjelenési formáit. Először a GDP, a bruttó hazai reáljövedelem (RGDI, a cserearányhatással kiigazított GDP) és a belföldi felhasználás, valamint a külső egyensúly hektikus alakulásáról adunk képet, majd a makrogazdasági instabilitás két másik megjelenési formáját, a költségvetési és az inflációs folyamatokat vizsgáljuk.³

2. „Románia 2023-ban lehagyta Magyarországot” – kétféle narratíva és egy értelmezés

Az Eurostat adatai szerint a gazdasági fejlettség szintjének kifejezésére leggyakrabban használt mutató, a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP (a továbbiakban: GDP/fő PPP) alapján Románia 2023-ban lehagyta Magyarországot: 2022-ről 2023-ra EU27 átlagához viszonyított hazai szint 76%-on maradt, Romániáé viszont 75-ről 80%-ra emelkedett.

A sajtó munkatársainak és a kormányzat gazdaságpolitikáját kritikusan szemlélő közgazdászoknak egy része önmagán túlmutató, a hazai gazdaság regionális lemaradását sűrítve kifejező, szimbolikus jelentőséget tulajdonított a hírnek. Bár a lecsúszás ténye aligha vitatható – ezt a továbbiakban magunk is dokumentálni fogjuk –, a GDP/fő PPP-n mért relatív szintjének egyes évek közötti egybevetése nem igazán jó módszer a relatív reálteljesítmény *változásának* (különösen pedig a változás mértékének) a kifejezésére. Egyrészt azért nem, mert a PPP alapvetően a keresztmetszeti relatív szinteknek, nem pedig az időbeli változásoknak a mérésére szolgál. Másrészt azért sem, mert a relatív teljesítmény mérése szempontjából a GDP/fő mutatónál (amelynek változását tekintve regionális összehasonlításban nem szerepeltünk rosszul) lényegesen kifejezőbb a munkatermelékenység (a GDP/foglalkoztatott) alakulása. Érdekes

³ Terjedelmi korlátok miatt a 2. fejezethez tartozó technikai részletek, valamint a 3. és 4. fejezethez tartozó egyes ábrák és táblázatok a tanulmány *Online mellékletébe* kerültek, erre a megfelelő helyeken külön felhívjuk majd a figyelmet. A tanulmány *Online melléklete* a TÁRKI weboldalán a következő linken érhető el: www.tarki.hu/tarsadalmi-riport.

módon, az a fejlemény, hogy Románia a vásárlóerő-paritáson mért egy foglalkoztatottra jutó GDP szintjét tekintve már 2019-ben megelőzte Magyarországot, semmilyen visszhangot sem keltett – igaz, erről a mutatóról az Eurostat nem ad ki sajtóközleményt.

A kormány és annak sajtója viszont meglehetősen ingerülten tagadta, hogy a magyar gazdaság, illetve a magyar gazdaságpolitika viszonylagos teljesítményére nézve bármi is következhetne abból, hogy szomszédunkban a PPP-n mért egy főre jutó GDP szintje a hazai fölé került. Sorolták azokat az alkalmi megfigyeléseket, amelyek Románia elmaradottságára utalnak, és a gazdasági miniszter egy igazoló jelentéssel felérő írásban magyarázta az Eurostat által kiállított bizonyítványt (Nagy 2024). Persze, a PPP-n mért GDP/fő nem ad teljes képet a gazdasági fejlettségről, sok egyéb szempontot is figyelembe kell venni (így a belföldi felhasználáson belüli arányokat, a külső és a belső egyensúlyt), de a kormány reakciói azt jelezték, hogy nem hajlandó szembenézni az Eurostat statisztikai közlésének azzal az üzenetével, hogy regionális összehasonlításban romlik Magyarország gazdasági pozíciója.

A következőkben e kétféle narratíván túllépve, azokra a szakmai problémákra hívjuk fel a figyelmet, amelyek a keresztmetszeti összehasonlítások időbeli változások mérésére történő felhasználásából adódhatnak. Elemzésünkben Magyarország és Románia 2019. és 2023. évi (a figyelmünk előterében álló időszak bázis- és záró éve) adatainak példájára támaszkodunk (1. táblázat).

2019 és 2023 között az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson mért szintje Magyarországon Romániához viszonyítva 105-ről 96-ra esett (1. táblázat, 1. sor). Itt nem a relatív szinteket jelző mutatószámokat vitatjuk, hanem azt az implikációt, amely szerint a hazai GDP/fő *reálértéke* Romániához viszonyítva 9%-kal csökkent ($96/105=0,91$; 1. sor, 5. oszlop). Ez azért vitatható, mert a GDP-statisztikából származó és az *időbeli* reálváltozások mérésére szolgáló *volumenindexek* jelzései szerint az egy főre jutó GDP hazai növekedése mindössze 2%-kal maradt el Romániáétól (2. sor: $1,08/1,1=0,98$). A 9, illetve 2%-os lemaradás közötti, korántsem jelentéktelen, 7 százalékpontnyi résznek az a fő magyarázata, hogy a PPP-n mért relatív mutatók alapértelmezésben *keresztmetszetben* (az egyes megfigyelt években) jeleznek relatív reálszinteket. A megfigyelt évek *között* azonban jelentősen változtak a keresztmetszeti összehasonlításokhoz használt kosarakon belüli relatív árak, amely hatást a relatív volumenindex kiszűr, a PPP-n mért változás viszont nem. Így a 2019. és a 2023. évi PPP-n mért szintek között tapasztalt változásban keveredik a viszonylagos ár- és reálváltozások hatása, az előbbi hatás pedig lényegesen erősebb az utóbbinál.

Amint az 1. táblázat 3. sorában látható, a GDP/fő *euróban mért* (nominális) *relatív szintjét* tekintve Magyarország 2023-ban Románia 120%-án állt, de relatív *árszintje* 126%-on (4. sor), így *reálszintje* ($120/126=$) 96%-ra került (1. sor).

1. táblázat. *Az egy főre jutó GDP Romániához viszonyított szintje Magyarországon vásárlóerő-paritáson és euróban mérve 2019-ben és 2023-ban, valamint a GDP volumen- és árváltozása 2019 és 2023 között*

		2019	2023	2023/2019		
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
		HU/RO		HU	RO	HU/RO
1(=3/4)	GDP/fő PPP	105%	96%	–	–	0,91
2(=3/5)	GDP/fő volumen (2019=1)			1,08	1,10	0,98
3	GDP/fő euróban	130%	120%	1,37	1,47	0,93
4	GDP árszint (PLIgdP)	123%	126%	–	–	1,02
5	GDP deflátor (euró, 2019=1)			1,26	1,34	0,95

Forrás: Eurostat, PPP-statisztika [prc_ppp_ind] és nemzeti számlák [nama_10_gdp, illetve nama_10_aux] alapján saját számítás.

Jelölések: HU: Magyarország, RO: Románia; GDP/fő PPP: a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP relatív szintje; GDP/fő volumen: volumenváltozás 2019 és 2023 között; a GDP/fő euró: az euróban kifejezett szint, illetve változás; PLIgdP: a GDP relatív árszintje.

Megjegyzés: A tanulmány *Online mellékletében* közöljük a fenti táblázatnak egy kibővített változatát, amelyben az EU átlagához viszonyított szintek és változások alapján vezetjük le az 1. táblázatban bemutatott összefüggéseket. (Lásd *Online melléklet M1. táblázat*.)

Mondandónk szempontjából ennél fontosabb, hogy Magyarország euróban mért előnye 2019-hez képest 7%-kal csökkent ($120/130=0,93$; 3. sor, 5. oszlop), és *ezt a relatív nominális változást osztja szét eltérő arányokban ár- és volumenváltozásra a PPP, illetve a GDP-statisztika*. Amint a 4. és az 5. sor 5. oszlopának egybevetése alapján láthatjuk, a PPP-statisztika a hazai relatív árszint 2%-os *emelkedését implikálja*, a GDP-statisztikából származó relatív deflátor viszont 5%-os *csökkenését méri*. E 7 százalékpontnyi különbség alapvetően a *relatív árak* időközben történt változásához köthető, amely tükörképe a kétféle módon mért relatív reálváltozás közötti 7 százalékpontnyi eltérésnek.

Az *Online mellékletben* térünk ki arra, hogy a külkereskedelmi cserearányok (a kiviteli és behozatali árak arányának) módosulása jelenti azt a legfontosabb relatív árváltozást, amelyet a GDP-statisztika kiszűr, a PPP-statisztika viszont volumenváltozásként kezel. Ez a hatás a 7 százalékpontnyi különbségből 3 pontot magyaráz meg.⁴

Összegezve: a vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP relatív szintjének változása jelentősen eltérhet a GDP/fő relatív volumenváltozásától. Okkal

⁴Az *Online melléklet 1. fejezetében* mutatjuk be a *konstans PPP-n mért* relatív szintek alakulását, vagyis azt, hogy miként festenek a viszonylagos szintek, ha kiszűrjük a relatív volumenváltozáson kívüli hatásokat. Ebben az összefüggésben térünk ki a változatlan áron mért hazai beruházási ráta alakulására a 2019 és 2023 közötti időszakban, az analógia ugyanis segíti a konstans PPP-n mért GDP/fő jelentésének tisztázását.

figyelmeztet az Eurostat PPP-statisztikához kapcsolódó módszertani útmutatója arra, hogy „... egyszerűen nem létezik az a 'tökéletes' indikátor, amely egyszerre lenne alkalmas az országok közötti reálszint-különbségeknek, valamint e különbségek időbeli változásának a kifejezésére” (Eurostat 2024). A PPP-n mért mutatók az előbbi, a volumenindexek az utóbbi célra szolgálnak.

Így az a Romániához viszonyított hazai lemaradás, amely 2019 és 2023 között a PPP-n mért GDP/fő alapján mutatkozik, jórészt *relatív árváltozásokhoz* köthető. Ez azonban csupán kiegészítő információ ahhoz, hogy 2010 és 2023 között – nem PPP-n, hanem volumenindexszel mérve – az egy főre, illetve egy foglalkoztatottra jutó GDP Romániában 12, illetve 37%-kal nőtt gyorsabban, mint Magyarországon.

Ez az összehasonlítás is érzékelteti, hogy a magyar gazdaság különösen a munkatermelékenységben teljesített gyengén, s amint a következőkben látni fogjuk, ugyanez érvényes a beruházási hatékonyságra is. Mindkettőben némi kényszerű kiigazodást tapasztalhattunk az elmúlt években azáltal, hogy a foglalkoztatottság bővülése számottevően lassult, a beruházások pedig visszaestek.

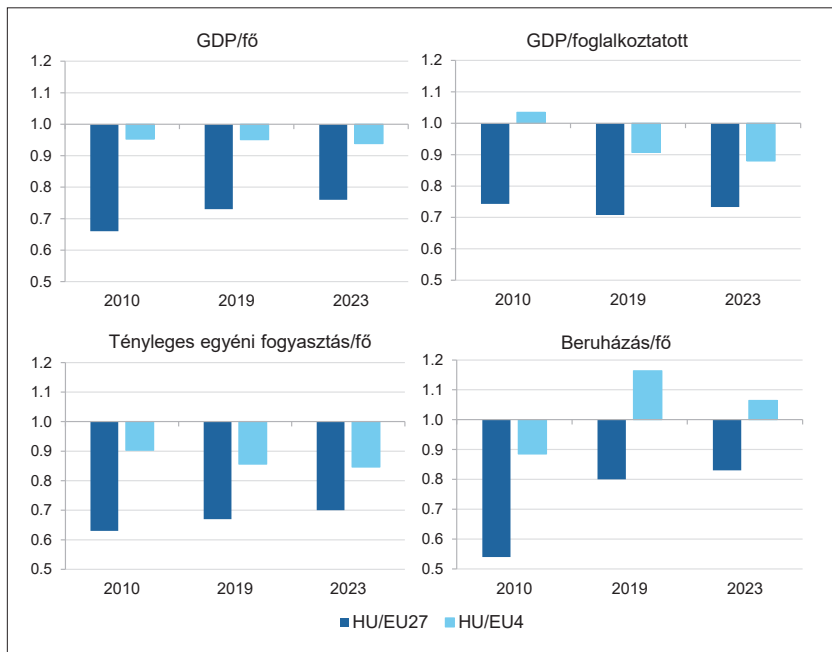
3. Termelékenységi lemaradás, túlberuházás (2010–2019) és korrekciók (2020–2023)

3.1. Keresztmetszeti összehasonlítások

Az első lépésben a relatív szintekről igyekszünk képet adni. A hazai gazdaság 2010., 2019. és 2023. évi viszonylagos teljesítményét négy olyan grafikonon jellemezzük, amelyek érzékeltetik, hogy az egyes években *hol álltunk* négy fontos makrogazdasági jellemzőt tekintve egyrészt az EU27 átlagához, másrészt a számunkra releváns összehasonlítást jelentő négy ország – Csehország, Lengyelország, Románia és Szlovákia (a továbbiakban EU4) – átlagához viszonyítva. Az *1. ábrán* látható oszlopok vásárlóerő-paritáson mért relatív fajlagos (egy főre, illetve egy foglalkoztatottra jutó) szinteket jelölnek; az 1,0 alatti értékek Magyarország elmaradását, az 1,0 feletti pedig viszonylagos előnyét mutatják. A négy grafikon nem az évek közötti változásokat hivatott illusztrálni (erről lásd a *2. fejezetben* írtakat), hanem azt, hogy az egyes években négyféle metszetben és kétféle nemzetközi összehasonlításban, hogyan teljesített a magyar gazdaság. A relatív változásokat érintő számszerű összehasonlításokban a volumenindexekre fogunk támaszkodni, mivel a vizsgált években (különösen 2010 és 2019 között) jelentősen eltért egymástól a PPP-n mért relatív árszint és a relatív deflátor változása.

Az *1. ábra* felső részének bal oldalán az egy főre, jobb oldalán pedig az egy foglalkoztatottra jutó GDP viszonylagos szintje szerepel (az egyszerűbb kifejtés végett az előbbit „fejlettségnek” az utóbbit „termelékenységnak” fogjuk nevezni).

1. ábra. A vásárlóerő-paritáson mért GDP/fő (felül, bal oldalt) és GDP/foglalkoztatott (felül, jobb oldalt), valamint az egy főre jutó fogyasztás (alul, bal oldalt) és az egy főre jutó beruházás (alul, jobb oldalt) alakulása Magyarországon az EU27, illetve az EU4 arányában 2010-ben, 2019-ben és 2023-ban

Forrás: Az Eurostat PPP-adatbázisa [prc_ppp_ind] alapján saját számítás.

Jelölések: HU: Magyarország; EU27: a 27 EU-tagország átlaga; EU4: Csehország, Lengyelország, Románia és Szlovákia átlaga.

A két oldal egybevetése alapján látható, hogy a fejlettség és a termelékenység arányát tekintve a vizsgált években jelentősen eltérően alakult a hazai gazdaság helyzete. 2010-ben a termelékenység tekintetében mindkét nemzetközi összehasonlításban sokkal jobban álltunk, mint a fejlettségben, ez azonban 2019-re egyértelműen megfordult, és 2023-ra az EU27-hez viszonyítva alig változott, az EU4-hez képest viszont tovább tágult a rés. Az EU átlagához viszonyított fejlettségi lemaradás csökkenését és az EU4-hez viszonyított változatlan mértékét a relatív termelékenység szinten maradása, illetve kissé alacsonyabb szintje kísérte.

Az 1. ábra alsó két grafikonján az egy főre jutó fogyasztás, illetve beruházás PPP-n mért relatív szintjét láthatjuk. Itt megint a keresztmetszeti arányok alakulására irányítjuk a figyelmet. Amíg a hazai fogyasztás szintje a fejlettséghez képest mindkét nemzetközi összehasonlításban kissé lejjebb csúszott, az egy főre

jutó beruházási szint 2019-re jóval a fejlettség szintje fölé került, különösen az EU4-hez viszonyítva. Az elmúlt években azonban igen jelentős (és a PPP-adatok által jelzettnél nagyobb mértékű) korrekció történt a beruházások viszonylagos szintjében.

Az 1. ábra alapján kialakuló összkép úgy fest, hogy 2010 és 2019 között a hazai fejlettségi szintnek az EU átlagához viszonyított közeledése és az EU4-hez mért szinten maradása egyfajta extenzív fejlődési modellen, az összehasonlított térségekhez viszonyítva lényegesen nagyobb arányú munkaerő bevonásán, továbbá sokkal nagyobb arányú állótöke-felhalmozáson alapult. Ezt az általános képet kiegészítik és árnyalják, de alapvetően nem módosítják a következőkben vizsgált volumenváltozások.

3.2. Időbeli összehasonlítás: 2010–2019 versus 2020–2023

A 2. táblázat kilenc makrogazdasági mutató évi átlagos volumenváltozását mutatja Magyarországon, illetve az EU4 és az EU27 átlaga alapján (1–3. oszlop); a 4. és 5. oszlopban a hazai és a támpontként választott régiók átlaga közötti, százalékpontban mért különbség szerepel. Az EU4-re magunk számítottunk (súlyozatlan) átlagot, az EU27-re az Eurostat által közölt súlyozott átlagot tüntettük fel.

A kilenc makrogazdasági mutató a következő: (a) a GDP; (b) a belföldi felhasználás (DD); (c) a tényleges egyéni fogyasztás (AIC); (d) a bruttó állótöke-felhalmozás (GFCF) volumenváltozása; (e) a bruttó hazai reáljövedelem (RGDI) – a cserearány-változás hatásával korrigált GDP – változása; (f) az egy főre jutó GDP volumenváltozása; (g) az egy foglalkoztatottra jutó GDP volumenváltozása; (h) a teljes tényezőtermelékenység (TFP); végül (i) a PPP-n mért GDP relatív változása. A legutóbbi mutató csak nemzetközi összehasonlításban értelmezhető, ezért csak a 4. és 5. oszlopban szerepel.

Mindenekelőtt a GDP viszonylagos változásának példáján azt mutatjuk be, hogy mennyiben jeleznek mást a volumenindexek, mint a PPP-n mért változások: ez a két blokkon belül az első (a) és az utolsó (i) sor összehasonlításából látható. Az első időszakban lényegében nincs különbség a kétféle mérés között az EU4-hez viszonyítva, ellenben az EU27-hez képest igen tetemes, évi 0,8 százalékpontnyi hazai növekedési többlettől „tekint el” (vagyis számol el árszintemelkedésként) a PPP-statisztika. A második időszakban megfordultak a relációk: az EU27-hez képest pontosan ugyanazt jelzi a kétféle összehasonlítás, az EU4-hez viszonyítva viszont PPP-n mérve évi átlagban évi 0,4 százalékponttal „alulteljesítettünk” (ez utóbbi főként Románia mutatóinak korábban már tárgyalt divergenciájához köthető). A továbbiakban a volumenindexekkel mért relatív változásokkal foglalkozunk, és a két időszak közötti különbségekre összpontosítunk.

2010 és 2019 között – különösen nemzetközi összehasonlításban – mind a GDP-nél, mind pedig az RGDI-nál (a cserearányhatással kiigazított GDP-nél)⁵ gyorsabban nőtt a belföldi felhasználás, amelynek két összetevője eltérően alakult. A háztartási fogyasztás relatíve csökkent (az EU4-hez viszonyítva), illetve a GDP-hez képest kevésbé nőtt (az EU27-hez viszonyítva), ellenben a beruházások kimagasló mértékben – a GDP-növekedés jelezte oszteljesítményt jóval meghaladva – növekedtek. Az arányokat érzékeltető: 1%-os beruházásnövekedést Magyarországon (2,9/6,1=) 0,4%-os GDP-növekedés kísért, miközben a megfelelő arány az EU4, illetve az EU27 esetében 0,75, illetve 0,55% volt.⁶

Ez sokat elárul az időszak kiugró mértékű hazai bruttó állótüke-felhalmozásának alacsony hatékonyságáról, de a képet tovább sötétíti a munkatermelékenység és a teljes tényező-termelékenység (TFP) alakulása. Miközben a hazai GDP/fő volumene az EU4 átlagával azonos, és az EU27 átlagát évi 1,9 százalékponttal meghaladó ütemben nőtt, a munkatermelékenység növekedésében az EU4-hez képest évi átlagban 1,5 százalékponttal lemaradtunk, az EU27-hez viszonyítva pedig alig változott Magyarország pozíciója. Az Európai Bizottság által számított TFP emelkedésében (amely a tüke és a munkaráfordítás együttes hatékonyságát igyekszik számszerűsíteni), évi átlagban az EU4-hez és az EU27-hez viszonyítva 0,9, illetve 0,2%-kal csúszott le az ország.

A 2010 és 2019 közötti időszakot tehát – a keresztmetszeti összehasonlítás alapján adódó képpel összhangban – a termelékenység lemaradása, a beruházások (különösen a kormányzati beruházások) aránytalan növekedése és a fogyasztás viszonylag lassú bővülése jellemezte Magyarországon.

Ezek a jellemzők az elmúlt négy évben – legalábbis az időszak átlagát tekintve – előjelet váltottak, ezt azonban súlyos makrogazdasági instabilitás és – ettől aligha függetlenül – a belföldi felhasználás növekedésének elakadása, valamint az összehasonlított térségekhez viszonyított visszaesése kísérte (lásd a 2. táblázat 2/b sorát). Az instabilitás hátterére és megjelenési formáira a 4. fejezetben visszatérünk, most a két időszak között tapasztalt fontosabb változásokra hívjuk fel a figyelmet.

⁵ Az RGDI (*real gross domestic income*) változását magunk számszerűsítettük a *US Bureau of Economic Analysis* által alkalmazott, a *command-basis GDP* számítására használt módszerrel: a folyó árakon mért GDP változását a belföldi felhasználás árváltozásával defláltuk. Lásd: <https://www.bea.gov/help/glossary/command-basis-gross-domestic-product>.

⁶ Ezeket az arányokat az is magyarázza, hogy ebben az időszakban Magyarországon a kormányzati beruházások lényegesen gyorsabban nőttek a magánberuházásokhoz képest (évi 9 *versus* 5,5%-os növekedés). Az EU4, illetve az EU27 átlagában a megfelelő növekedési ütemek a következők voltak: 1,3 *versus* 4%, illetve -0,5 *versus* 2,9%. A hazai kormányzati beruházások „tülpörgése” az EU-alapokból származó ingyenes források nagymértékű GDP-arányos felhasználásához köthető, lásd Oblath–Palócz (2020) és Gulácsi–Kerényi (2024).

2. táblázat. *Néhány makrogazdasági mutató alakulása 2010 és 2023 között két részperiódusban Magyarországon, az EU4 és az EU27 átlagában (évi átlagos növekedési ütemek), illetve növekedési ütemkülönbségek*

Makrogazdasági mutatók	Évi átlagos növekedési ütem (%)			Növekedési ütemkülönbségek (%-pont)	
	HU (1)	EU4 (2)	EU27 (3)	HU – EU4 (4)	HU – EU27 (5)
1. időszak: 2019/2010					
1/a GDP	2,9	3,1	1,5	-0,2	1,4
1/b Belföldi felhasználás	3,0	2,8	1,3	0,2	1,7
1/c – tényleges egyéni fogyasztás	2,3	2,7	2,7	-0,4	1,2
1/d – beruházás	6,1	3,5	2,4	2,7	3,8
1/e Bruttó hazai reáljövedelem)	2,7	3,2	1,6	-0,4	1,2
1/f GDP/fő	3,2	3,2	1,3	0,0	1,9
1/g GDP/foglalkoztatott	1,0	2,5	0,8	-1,5	0,2
1/h Teljes tényező termelékenység	1,0	1,9	0,8	-0,9	0,2
1/i PPP-n mért GDP				-0,3	0,6
2. időszak: 2023/2019					
2/a GDP	1,5	1,4	1,0	0,0	0,5
2/b Belföldi felhasználás	0,4	1,1	0,7	-0,6	-0,3
2/c – tényleges egyéni fogyasztás	1,9	1,3	1,3	0,6	1,2
2/d – beruházás	-2,0	2,9	0,5	-4,9	-2,6
2/e Bruttó hazai reáljövedelem	1,2	1,2	0,8	0,0	0,4
2/f GDP/fő	1,9	1,5	0,8	0,4	1,1
2/g GDP/foglalkoztatott	1,0	1,1	0,1	-0,1	0,9
2/h Teljes tényező termelékenység	0,3	0,3	0,2	0,0	0,1
2/i PPP-n mért GDP				-0,4	0,5

Forrás: Eurostat (azon belül: lásd az 1. táblázat forrásait) és az Európai Bizottság AMECO adatbázisa alapján saját számítás.

Megjegyzés: A négy összehasonlított országra vonatkozó részletes adatok az *Online melléklet M2. táblázatában* szerepelnek.

Először, a GDP és az RGDI növekedéséhez képest a belföldi felhasználás bővülése jelentősen lassult, miközben az összetevők változásának aránya, illetve előjele nemzetközi összehasonlításban megfordult: a beruházások visszaestek, a fogyasztás növekedett. A beruházások visszaesése elsősorban a kormányzati beruházások alakulásához köthető, ugyanis ebben az időszakban már jelentősen szűkültek az ingyenes EU-források. Nem hagyható azonban szó nélkül, hogy e volumencsökkenésnek alig van nyoma a folyó áron mért beruházási ráta mértékében: a beruházásoknak a GDP-éhez, különösen pedig a fogyasztáséhoz

viszonyított árszintje ugyanis nemzetközi összehasonlításban is jelentősen emelkedett 2019 és 2023 között (lásd *Online melléklet M1. ábra* és *M3. táblázat*).

Másodszor, a termelékenység változását jelző mutatószámok nemzetközi összehasonlításban némi javulást jeleznek: az EU4-hez viszonyítva megállt a hazai munkatermelékenység és a TFP lemaradása. Az EU27-hez viszonyítva pedig a GDP/fő és a GDP/foglalkoztatott mutatók relatív növekedése között korábban tatóngó évi 1,7 százalékpontnyi rés a második periódusra 0,2-re szűkült, így a viszonylagos gazdasági fejlettség és munkatermelékenység változásának indikátorai közelebb kerültek egymáshoz. Érdemes azonban hangsúlyozni, hogy ez utóbbi fejlemények *relatív javulást* tükröznek: nem a hazai munkatermelékenység élénküléséhez, hanem ahhoz kötődnek, hogy miközben Európa-szerte lassult, Magyarországon a két időszak között nem változott a termelékenység csekély (1%-os) emelkedésének üteme (vö. a *2. táblázat 1/g és 2/g sorát*).

A továbbiakban ezeknek az átlagos változásoknak a hátterére és egyes részleteire irányítjuk a figyelmet. A 2020 és 2023 közötti időszakot jellemző makrogazdasági instabilitás négyféle metszetéről adunk képet: először a GDP, a bruttó hazai reáljövedelem (RGDI) és a belföldi felhasználás egymáshoz viszonyított változásait, majd ezeknek a külső egyensúlyi pozíció szélsőséges ingadozásaira gyakorolt hatását mutatjuk be. Ezt követően térünk rá az időszak költségvetési és inflációs folyamataira.

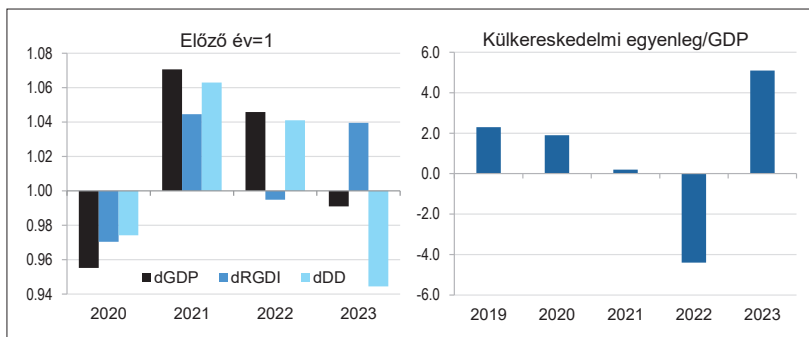
4. Makrogazdasági instabilitás 2020 és 2023 között: külső és belső eredetű sokkok

4.1. A GDP, a hazai reáljövedelem, a belföldi felhasználás és a külső egyensúly alakulása

A 2020 és 2023 között eltelt négy évben kétféle külső és kétféle gazdaságpolitikai eredetű sokk érte a magyar gazdaságot, ez utóbbiak hatásai 2024-ben is éreztetik kedvezőtlen hatásait: a sokak által várt gazdasági élénkülés elmaradni látszik.

A *2. ábra* bal oldali grafikonja a háromféle reálmutató éves változásának egybevetése alapján foglalja össze az időszak néhány fontos makrogazdasági fejleményét. A fekete oszlopok a GDP volumenváltozását, a kékek a külkereskedelmi cserearány-változással kiigazított GDP, az úgynevezett bruttó hazai reáljövedelem (RGDI) változását ábrázolják. A halványkék oszlopok jelölik a belföldi felhasználás volumenének változását, amelynek összetevői a fogyasztás és a felhalmozás. A jobb oldali grafikon a GDP-arányos külkereskedelmi egyenleget mutatja 2019 és 2023 között.

2. ábra. A GDP, a bruttó hazai reáljövedelem és a belföldi felhasználás volumenének éves változása (előző év=1, bal oldal) és a GDP-arányos külkereskedelmi egyenleg (jobb oldal) Magyarországon, 2019–2023

Forrás: A KSH Nemzeti számlák alapján saját számítás. Az RGDI változásának számszerűsítéséről lásd az 5. lábjegyzetet.

Jelölések: dGDP: a GDP volumenének éves változása; dRGDI: a bruttó hazai reáljövedelemnek (a cserearány-hatással kiigazított GDP-nek) az éves változása; dDD: a belföldi felhasználás volumenének éves változása.

A fekete és a kék oszlop közötti reláció jelzi a cserearányhatást (a megtermelthez képest több vagy kevesebb-e a belföldön elkölthető forrás), a kék és a halványkék oszlop közötti reláció pedig a külső egyensúlyra gyakorolt hatást mutatja: ha a forrásoknál jobban nő a belföldi felhasználás, akkor romlik, fordított esetben pedig javul a kereskedelmi mérleg. Ez a hatás a 2. ábra jobb oldalán szereplő GDP-arányos egyenleg éves változásaiban mutatkozik meg.

2020 fejleményeit alapvetően a Covid-járványhoz köthető gazdasági visszaesés határozta meg, de némileg javultak a cserearányok, így az RGDI kevésbé csökkent, s az utóbbival nagyjából összhangban alakult a belföldi felhasználás, így a külkereskedelmi egyenleg alig változott. 2021 a „visszapattanás” éve volt, a GDP jelentősen nőtt, de már ekkor megkezdődött a cserearányok romlása, és az RGDI-ét meghaladó belföldi felhasználásbővülés lényegében eltüntette a külkereskedelmi egyenleg korábbi többletét. Ezt 2022-ben egy korábban nem látott mértékű cserearányromlás követte: miközben a GDP 4,1%-kal nőtt, az RGDI 0,5%-kal csökkent. A források szűkülését tökéletesen figyelmen kívül hagyta a kormány pazarló választási költsége, amire az árstopok bevezetése is ráakadt. Mindezek szükségképpen vezettek ahhoz, hogy a belföldi felhasználás a lehetőségeket messze meghaladó mértékben növekedett, és a külső egyensúly brutális mértékben, a GDP arányában 4,6%-kal romlott. Végül 2023-ban, egy kedvező külső sokk (a cserearányok javulása, lásd a bal oldali ábrán

a kék oszlopot), és egy rendkívül durva keresletszűkítés (halványkék oszlop) együttes hatására (a GDP-nél sokkal nagyobb mértékben esett vissza a belföldi felhasználás), hatalmas, ellenkező irányú (a GDP arányában 9,3%-os) korrekció történt a külkereskedelmi egyenlegben. Az Európai Bizottság számításai szerint e korrekciónak nagyjából a fele köthető a cserearányok javulásához, a másik fele az import visszaesésének tulajdonítható (European Commission 2024a). A belföldi felhasználás tavalyi 5,6%-os visszaesésével Magyarország az EU-tagországok listájának alján, a külkereskedelmi mérleg korrekciójának mértékét tekintve pedig az élén állt, de az utóbbira nincs okunk büszkének lenni.

A belföldi kereslet ide-oda rángatása és a külső egyenleg szélsőséges kilengései lényegesen kevésbé jellemezték az összehasonlításba bevont négy EU-tagországot.⁷

4.2. Költségvetési és inflációs folyamatok

4.2.1. Költségvetés

2012 és 2019 között a magyar fiskális politikát a maastrichti hiányplafon betartásának célja vezérelte. A deficit ebben az időszakban minden évben alatta maradt a GDP 3%-ának, 1,9 és 3% között mozgott. A gazdaság ciklikus hatásaitól és az egyszerű tételektől megtisztított *strukturális* hiány azonban, amely az egyenleget nem a ténylegesen mért, hanem a potenciális GDP-hez viszonyítja, 2017 és 2019 között már kifejezetten magas volt, megközelítette a GDP 4%-át.

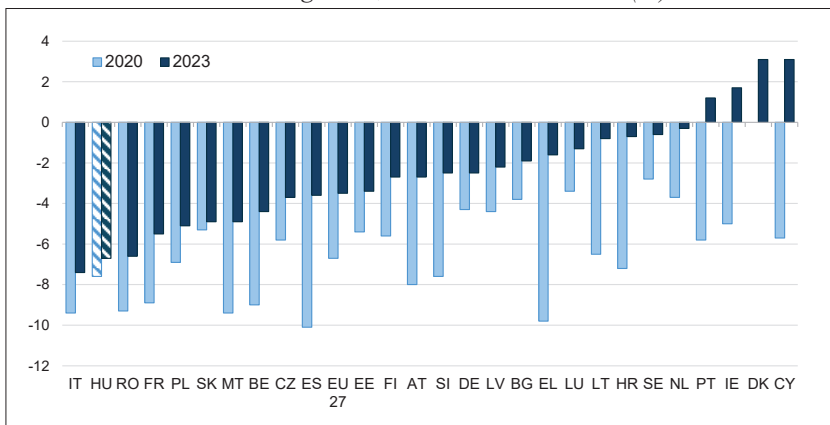
2020-ban, a Covid-krízis idején valamennyi EU- (és nem EU-) ország költségvetése beszakadt. A járvány súlyosan kedvezőtlen hatásainak enyhítésére hozott állami intézkedések minden országban erősen megterhelték a költségvetéseket. A drámai gazdasági visszaesés elkerülése érdekében az Európai Bizottság felfüggesztette a maastrichti kritériumok alkalmazását. 2020-ban az EU27 összesített GDP-arányos államháztartási hiánya 6,8%-ra, míg Magyarorszáé 7,6%-ra emelkedett (3. ábra).

Ezt követően azonban az EU-országok többségében határozottan megkezdődött a költségvetési konszolidáció: az EU27 összesített deficitje 2021–2023 között rendre 4,7, majd 3,3, illetve 3,5%-ra csökkent. Eközben a magyar költségvetési hiány alig mérséklődött, 2021–2023 között rendre 7,2, majd 6,2, illetve 6,7%-os szinten mozgott.

⁷Erről és a külső egyensúly további mutatóiról – a folyó mérleg és nettó finanszírozási képesség indikátorainak alakulásáról – az *Online mellékletben* szereplő *M4.* és *M5. táblázat* tartalmaz részletes statisztikai információt.

Mint ahogy a 3. ábra mutatja, 2020-ban a magyar költségvetési hiány nagyjából a felső harmadban helyezkedett el, 2023-ban azonban már a *második legmagasabb volt*, Olaszország után és árnyalatnyival Románia előtt. Az EU-ban Magyarországon kívül csupán ez a két ország ért el hasonlóan magas, a GDP 6%-a feletti költségvetési hiányt, az *elmúlt 3 éven keresztül*, a többi három visegrádi országé a 2021–2023-as időszakban 3–5% között mozgott.

3. ábra. A GDP-arányos államháztartási egyenleg az EU-országokban, 2020-ban és 2023-ban (%)

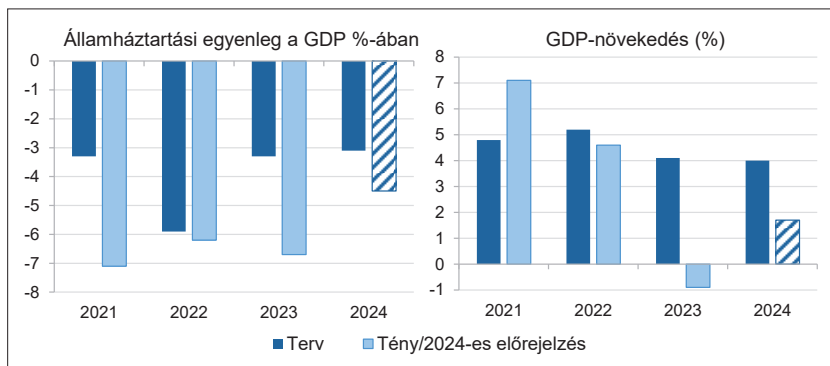
Forrás: Eurostat database, Economy and Finance, Government Finance Statistics, [gov_10a_main].
 Országnevek rövidítése: AT: Ausztria; BE: Belgium; BG: Bulgária; CY: Ciprus; CZ: Csehország; DE: Németország; DK: Dánia; EE: Észtország; EL: Görögország; ES: Spanyolország; FI: Finnország; FR: Franciaország; HR: Horvátország; HU: Magyarország; IE: Írország; IT: Olaszország; LT: Litvánia; LV: Lettország; NL: Hollandia; PL: Lengyelország; PT: Portugália; SE: Svédország; SI: Szlovénia; SK: Szlovákia.

4.2.1.1. Költségvetés-tervezési fiaskók az elmúlt években

A kiemelkedő magyar államháztartási hiányok úgy alakultak ki, hogy a kormány a költségvetési törvényekben rendre alacsony, 3,0–3,3% közötti hiányt irányzott elő, majd a tényleges hiány ennek több mint a kétszerese, 7% körüli lett (4. ábra). A 2024. évi tényszám még nem ismert, csak azt tudjuk, hogy a hiány eredeti, 3,1%-os előirányzatát a kormány idén áprilisban a GDP 4,5%-ára emelte. Az Európai Unió előrejelzése ezzel szemben 5,4%-os deficitet, a Kopint–Tárki prognózisa 5–5,5%-os hiányt vár 2024-ben.

A tervezési fiaskók részben a költségvetés *túl korai* tervezéséből fakadtak. A tárgyévet megelőző év ($t - 1$) tavaszvégi hónapjaiban, amikor a következő évi költségvetést elfogadták, legfeljebb az előző év első negyedévi adatai voltak ismertek.

4. ábra. Magyarország tervezett és tényleges költségvetési (bal oldal) és növekedési (jobb oldal) adatai 2021–2024 (%)

Forrás: Magyarország költségvetési törvényei és Eurostat, Economy and Finance, National Accounts [nama_10_gdp] és Government Statistics [gov_10a_main].

A kormány 2024. áprilisi bejelentése szerint a *2025. évi költségvetési törvény* tervezésében visszatér a tárgyév megelőző év végén való benyújtáshoz. Ezzel azonban a probléma csak részben szűnik meg. A félretervezés ugyanis nemcsak a túl korai költségvetési törvénykezésből fakadt, hanem a várható növekedési és hiányszámoknak *nem a reális előrejelzés*, hanem sokkal inkább egyfajta „remélt”, túlságosan optimista feltételezéséből. 2023 júliusában például, amikor a 2024. évi költségvetési törvényt 4%-os gazdasági növekedés feltételezésével elfogadták, a nemzetközi előrejelzői konszenzus 2,8-3%-os növekedést várt (Consensus Economics 2023).⁸

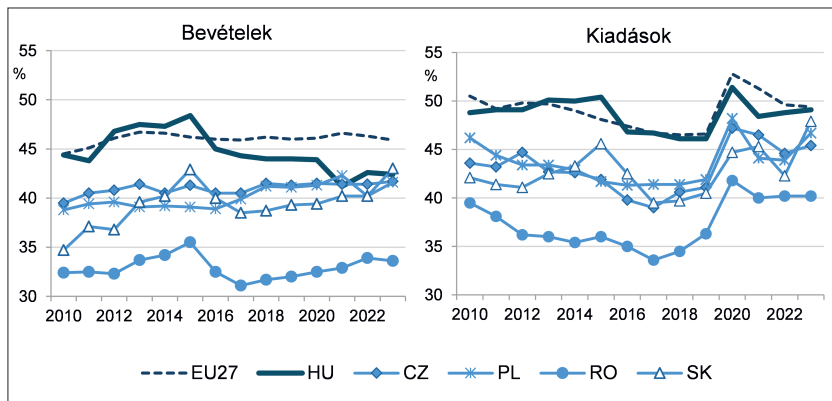
Rendszerint már a tárgyév elején, de legkésőbb a tavaszán világossá vált, hogy a költségvetési törvény tarthatatlan. Ekkor azonban nem készült pótköltségvetés, nem történt újratervezés, hanem csupán a kormány újabb és újabb szóbeli közlései jelentek meg egyre magasabb várható hiányszámokról, esetleg egy kormányrendelet, amely aztán szintén nem teljesült. A költségvetés a horgonyok elvesztésével irányítatlanul sodródott. *Az elmúlt négy évben a magyar gazdaságnak lényegében nem volt közgazdaságilag értelmezhető költségvetése, és 2024-ben sincs.*

⁸A londoni székhelyű *Consensus Economics* kiadványa 23 magyar és nemzetközi előrejelző intézet prognózisát gyűjti be és átlagolja. Azóta ennek a szakértői GDP-növekedési konszenzuszak az értéke is romlott, jelenleg 1,5-2%-on áll.

4.2.1.2. Az államháztartási bevételek és kiadások nagysága, a kiadások szerkezete

Az uniós összehasonlításban magas államháztartási hiány elsősorban a magas költségvetési kiadásokkal magyarázható. Mint az 5. ábra mutatja, Magyarországon mind a költségvetési bevételek, mind a kiadások GDP-rátája meghaladja a régiós országokét, a kiadások azonban jobban kiemelkednek a mezőnyből, mint a bevételek.

5. ábra. A GDP-arányos állami bevételek és kiadások alakulása az EU27 átlagában, Magyarországon és az EU4-országokban, 2010–2023 (%)

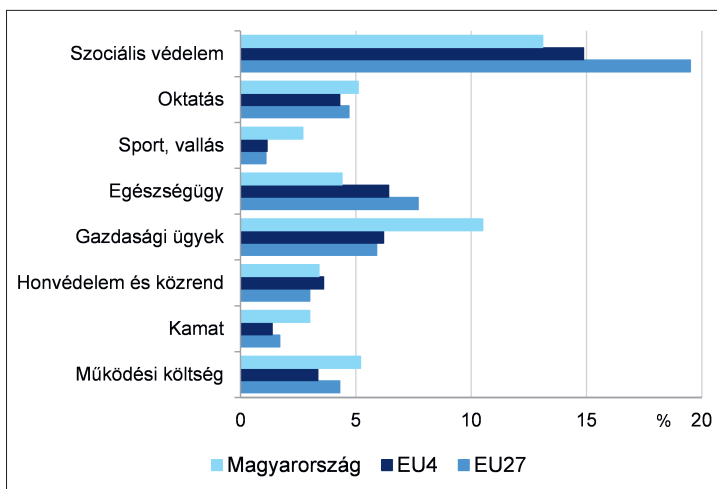
Forrás: Eurostat adatbázisa, /Economy and Finance / Government Finance Statistics, [gov_10a_main].
Megjegyzés: Az országnevek rövidítéseinek feloldását lásd a 3. ábra alatti Megjegyzésben.

2021 óta a GDP-arányos állami bevételek nagyjából belesimulnak a régiós átlagba, jórészt annak következtében, hogy a tényleges bevételek elmaradtak a tervezettől. A kiadási ráta azonban jellemzően 3-5%-kal meghaladja a többi visegrádi ország átlagát és mintegy 10 százalékponttal a román gazdaságét, amely hagyományosan alacsonyabb költségvetési jövedelemkoncentrációval működik, mint az EU- és a régiós átlag.

Miből áll ez a többletkiadás a magyar államháztartásban? Az államháztartás GDP-arányos kiadásairól funkciók szerint az ún. COFOG statisztika (a költségvetési kiadások funkcionális bontása) nyújt információt (6. ábra). Ez mutatja, hogy hogyan oszlanak meg a költségvetési kiadások az egyes funkciók szerint, ami egyúttal a kormányzat gazdasági és társadalmi preferenciáját is tükrözi.

Az adatok szerint a magyar kormány saját működésére, kamatfizetésre, gazdasági célokra, valamint sportra és vallásra költ jóval többet, mint az EU-átlag, valamint az EU4.

6. ábra. Állami kiadások funkciók szerinti megoszlása a GDP százalékában az EU27-ben, az EU4-országokban és Magyarországon, 2022 (%)

Forrás: Eurostat adatbázisa, /Economy and Finance / Government Finance Statistics [gov_10a_exp].

Az állam kimagasló működési költsége több évtizede jellemző a magyar kormányokra, rendszeresen készültek is takarékoskossági programok, de a GDP-arányos operatív kiadások jottányit sem csökkentek, sőt inkább növekedtek. Az elmúlt évtizedben pedig a folyamatos intézményi centralizáció óriási többletköltségekkel járt a bürokratikus vízfejek létrehozásával. 2022-ben a magyar GDP 5,1%-át költötték az állam saját működésének a finanszírozására, míg ugyanez az EU4-ben 2,7–3,6% volt. Az EU-ban a magyar állami működési kiadások aránya Németország után a második legmagasabb volt.

A kamatkiadások szintén hagyományosan kiemelkedőek, részben a magas államadóssági ráta, részben a viszonylag magas hozamszint miatt. A 6. ábra a 2022. évi adatokat mutatja, azóta a kamatkiadások aránya tovább emelkedett, 2023-ban a GDP 4,7%-ára, 2024-ben pedig várhatóan a 4,8%-ára. Ezzel 2023-tól a magyar kormány többet költ kamatfizetésre, mint az egészségügyre (4,4%). A GDP-arányos magyar kamatkiadások Európában messze a legmagasabbak: a második helyen álló Olaszország kamatfizetése is „mindössze” a GDP 3,8%-át tette ki 2023-ban (annak ellenére, hogy az adósságrátája majdnem a kétszerese a magyarnak, de eurózónába tartozó tagorszádként jóval olcsóbban jut hitelhez). A magas magyar kamatfizetési ráta részben a 2022–2023-as kiemelkedő infláció következménye is, amely az állampapírok hozamát megemelte.

A gazdasági, valamint a sport és vallási célokra fordított kiadások kiemelkedő mértéke az elmúlt 14 év jelensége, ami a 2010 óta hatalmon lévő kormány prioritásait tükrözi. A gazdasági célokra költött kiadások 2010 és 2022 között mintegy megkétszereződtek a GDP arányában, 5,8-ról 10,5%-ra (!), s hasonló mértékben a sport és a vallási kiadásoké is duplájára, 1,6-ról 3%-ra emelkedett. A gazdasági kiadások az intenzív állami szerepvállalás (annak súlyos korrupciós vonzatával együtt), valamint a sport kiemelkedő támogatása (szintén nem mentesen a korrupciótól) a legfelső döntések eredménye, az egyházak támogatása pedig hatalmi kérdés, mivel az egyházak támogatása szavazatokban testesül meg a kormány számára. A régiós átlaghoz képest erre a két funkcióra a GDP arányában 6 százalékponttal költ többet a magyar költségvetés.

Ezeknek a többletkiadásoknak egy részét az *egészségügyi kiadásokon* spórolta meg a kormány. Az egészségügyi kiadások 2010-ben a GDP 5%-át, 2022-ben pedig már csupán a 4,4%-át tették ki. Ezzel szemben 2022-ben a cseh 9,1, a szlovák 6,4, a lengyel 5,3 és a román 4,9%-os részarány áll. Az EU-n belül egyetlen országot sem találunk, amelyben ilyen alacsony lenne az egészségügyi kiadás a GDP arányában, mint Magyarországon.

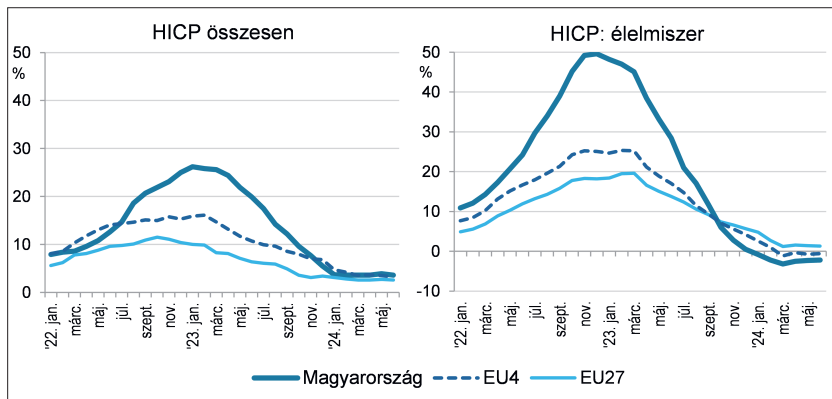
A magyar gazdaságot tehát nemcsak a magas államháztartási deficit, hanem az állami kiadások torz szerkezete is sújtja. Az államháztartás hiányán belül rendkívül magas és növekvő a kamatkidadások részaránya, ami egyrészt azzal jár, hogy egyre kevesebb forrás jut hasznos állami kiadásokra. A másik következmény az, hogy a költségvetési hiány emelkedése 2023-ban már járult hozzá a belföldi kereslet bővüléséhez, így nem adhatott növekedési impulzust a gazdaság számára. Az előrejelzések szerint 2024-ben a kamatfizetések nélküli, úgynevezett elsődleges költségvetési deficit – amelynek emelkedése ilyen impulzust adhatna – csökkenni fog, az előző évi 2-ről 0,2%-ra a GDP arányában. Ezt csak a bevételek növelésével és az állami kiadások visszafogásával lehet elérni, ami tovább rontja a gazdasági növekedés kilátásait.

Az a kormányzati törekvés, amely arra irányul, hogy a magyarországi korrupció miatt zárolt európai uniós támogatásokat más forrásokból (pl. kínai) hitelekkel helyettesítse, tovább emelkedő kamatfizetési kötelezettséggel és keresletszűkítéssel jár majd.

4.2.2. Infláció

2022 és 2023 fekete évként fog bevonulni a magyar infláció közelmúltbeli történetébe. 2022 folyamán az árak viharosan emelkedtek, és decemberben már 25%-kal haladták meg az előző decemberit. Az élelmiszerek áremelkedése 50%-os volt, azaz a magyar háztartásoknak másfélszer (!) annyit kellett az élelmiszerekért fizetni, mint egy évvel korábban (7. ábra).

7. ábra. A magyar fogyasztói árak százalékos változása nemzetközi összehasonlításban az előző év azonos hónapjához viszonyítva a 2022–2024-es időszakban, valamennyi termék és szolgáltatás (bal oldal) és élelmiszerek (jobb oldal) (%)

Forrás: Eurostat adatok: Economy and finance, Prices, Harmonized index of consumer prices (HICP) [prc_hicp_mmor].

2022-ben a világgazdaságot is az infláció felgyorsulása jellemezte, amit jórészt a Covid-válság utáni viszonylag gyors helyreállítás növekvő keresletétől elmaradó kínálat, majd az Ukrajnát ért orosz katonai támadás következtében az energiaárak emelkedése váltott ki. Az EU-ban az átlagos fogyasztói árindex 2022 végén 11% felett tetőzött. A magyar árindex ezt nemcsak messze meghaladta, de még a szintén magas áremelkedéssel küzdő régiós országokét is túlszárnyalta.

Számos tanulmány kísérelt meg magyarázatot találni arra a kérdésre, hogy mi vezetett az európai, sőt világméretben rekord ütemű magyar áremelkedéshez. A legfontosabb magyarázó tényezők, csak vázlatosan felsorolva, a következők:

- A magyar kormány akkor vágott bele óriási választási költségezésbe 2022 tavaszán, amikor az infláció már erősödőben volt. Így a bővülő kereslet éppen akkor nem tudott ellenállni az áremelési nyomásnak, amikor az még talán megfékezhető lett volna.
- A választási költségezés miatti költségvetési problémák következtében 2022 közepén a kormány a kiskereskedelemre (és más ágazatokra is) extraprofitadót vezetett be (illetve megemelte a már létező kiskereskedelmi adót).
- A kormány hét termékre hatósági árstopot vezetett be. Ez a lépés azonban nem mérsékelte, hanem növelte az áremelkedést, mivel a kereskedők más (esetleg a helyettesítő) termékek árának az emelésével kompenzálták, illetve túlkompenzálták az árstopos termékeken elszenvedett veszteségeket.
- Az alacsony hatékonyságú magyar élelmiszeripar nem tudta ellensúlyozni az emelkedő energiaárak kedvezőtlen hatását.

A felsorolt magyarázatokot, elsősorban az árstop hatásait illetően vita van nemcsak a szakértők, hanem a döntéshozók között is. Tényadatokkal egyik véleményt sem lehet egyértelműen bizonyítani. Az azonban biztos állítható, hogy a magyar kormány beavatkozása a kiskereskedelmi árakba legalábbis sikertelen volt, amit a rekordmértékű élelmiszerinfláció jelez. Az sem lehet kérdés, hogy a kiskereskedelmi adók emelése éppen akkor, amikor az árak amúgy is viharos ütemben emelkedtek, hozzájárult a magas inflációhoz.

A 2023-as évet ugyanakkor gyors ütemben csökkenő fogyasztói árindex jellemezte, és 2024 elejére a magyar áremelkedés már belesimult a régiós átlagba, bár az EU-átlagot továbbra is meghaladja. A súlyos költségvetési hiány azonban továbbra is nyomást helyez az árak alakulására, mivel az állam az adók emelésével kísérli meg bevételeinek növelését.

Fontos azonban világosan látni: a 2022–2023-as inflációs epizód nem múlt el nyomtalanul. 2023-ban ugyanis nem az árak csökkentek, hanem csak az árak emelkedésének üteme, ami a korábbi áremelkedéssel sújtott, eleve magas árszintre rakódik rá. Ez a helyzet nem hasonlítható össze azzal, amikor a GDP egyik évben való csökkenését, a következő évi növekedés kompenzálja. A 2022–2023. évi infláció hatása itt maradt velünk, kiváltképp az élelmiszerek esetében, 50–100%-kal magasabb árszint formájában.

5. Összegzés

Miután Magyarország és Románia példája alapján óvatosságra intettünk a vásárlóerő-paritáson mért gazdasági szint mutatók változásának értelmezésében, kétféle nemzetközi összehasonlításban – egyrészt az EU átlagához, másrészt szűkebb régióink négy országához viszonyítva – igyekeztünk képet adni a magyar gazdaság 2020 és 2023 közötti időszakban felmutatott makrogazdasági teljesítményének egyes jellemzőiről. A vizsgált időszakban megállt a termelékenységnek a 2010-es években tapasztalt lecsúszása, nem folytatódott a hazai fogyasztás lemaradása, és lefékeződött a gazdaság összteljesítményét messze meghaladó mértékű – különösen a kormányzati beruházások kiemelkedő növekedése által táplált – beruházási expanzió. Ezeket a változásokat azonban jelentős makrogazdasági instabilitás kísérte, amelyek a belföldi felhasználás, a külső egyensúly és az infláció mutatóinak évek közötti szélsőséges kilengéseiben mutatkoztak meg. Az instabilitás háttérben részben külső eredetű sokkok állnak, amelyeket azonban a gazdaságpolitika lépései felerősítettek. A cserearányromlásnak a külső egyensúlyt eleve rontó és az inflációt gerjesztő hatását jelentősen fokozta a 2022. évi választásokhoz kapcsolódó költségvetési expanzió, amely egyenesen vezetett brutális korrekciókhoz 2023-ban: ebben az évben európai összehasonlításban a legnagyobb mértékben esett vissza a belföldi

felhasználás, és a legnagyobb kiigazodás történt a GDP-arányos külkereskedelmi egyenlegben. A makrogazdasági instabilitáshoz jelentősen hozzájárult a költségvetési folyamatok destabilizáló hatása: a túlköltekezés, a félretervezés és az *ad hoc* kiigazítások rendszerré válása.

A 2022-ben és 2023-ban tapasztalt szélsőséges kilengéseknek és a hatalmasra duzzadt kamatkiadások miatt elkerülhetetlen költségvetési megszorításoknak a hatása mutatkozik meg abban, hogy a 2023. évi visszaesés után 2024-ben sem talált magára a magyar gazdaság. A fogyasztók és a magánberuházók okkal váltak óvatossá, a kormányt pedig a magas kamatkiadások akadályozzák meg abban, hogy hozzájáruljon a belföldi kereslet élénkítéshez. Mindezekben nem számítunk gyors változásokra.

Irodalom

- Consensus Economics (2023): Eastern Europe consensus forecasts. Online kiadvány.
- European Commission (2024a): In-depth review 2024. Hungary. Institutional Paper 284., 23. April, 2024. Brüssel: EC Directorate-General for Economic and Financial Affairs.
- European Commission (2024b): European Economic Forecast, Spring 2024. Institutional Paper 286. May 2024, Brüssel: EC Directorate-General for Economic and Financial Affairs, https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/c63e0da2-c6d6-4d13-8dcb-646b0d1927a4_en?filename=ip286_en.pdf.
- Eurostat (2024): Purchasing power parities. Reference metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/prc_ppp_esms.htm.
- Gulácsi G. – Kerényi Á. (2024): A magyar gazdaság felzárkózása és pozícióvesztése az Európai Unióban. *Külgazdaság*, 68. évf. 5–6. sz., 40–75. p., DOI: <https://doi.org/10.47630/KULG.2024.68.5-6.40>.
- Nagy M. (2024): Hazug a Bezzeg Románia! szlogen. Az életszínvonal és az elégedettség mértéke is sokkal magasabb Magyarországon. *Magyar Nemzet*, 2024. máj. 10., https://magyarnemzet.hu/velemeney/2024/05/hazug-a-bezzeg-romania-szlogen#google_vignette.
- Oblath G. – Palócz É. (2020): Gazdasági növekedés, fogyasztás és megtakarítás Magyarországon az elmúlt évtizedben. In: Kolosi T. – Szelényi I. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2020*. Budapest: TÁRKI, 39–59. p.